

DOPRINOS UGRINOVIĆU

KRUNO PRIJATELJ

Na fol. 5 rukopisne knjige »Liber Statutorum Civitatis Ragusii« (Arhiv dubrovačke republike, ms. XXI-I, 9 a) nalazi se ukrašeni inicijal S sa minijaturom koja prikazuje dubrovačkog zaštitnika sv. Vlaha. Minijatura je vel. 5,7×6,3 cm, a uokvirena je kvadratom purpurne boje. Na zlatnom fondu unutar toga okvira je veliko slovo S, isto tako purpurne boje, ispred koga sjedi na gotičkom prijestolju visoka naslona smeđe boje, a pred plavom pozadinom, svetac u stavu blagoslova. Na glavi ima zlatom ukrašenu bijelu mitru. Ružičastosivkasti inkarnat je osjenjen zelenkastom bojom. Na licu sveca dominiraju malene, žive i žmirkave oči oštra pogleda i osvijetljene crvenkaste jabučice. Duga je svečeva sijeda brada. Svetac je odjeven u žarko-crvenu kazulu ispod koje je dugačka bijela alba. I kazula i alba su bogato nabrane tipičnim kasnogo-tičkim razigranim naborima. Dok desnom rukom blagoslivlja, u lijevoj drži model grada. Postava je kazule, koja proviruje na rukavu, zelene boje, a iste su boje i rese koje izlaze iz samoga slova S.

Ova je minijatura spomenuta u osnovnoj publikaciji o dubrovačkom statutu V. Bogišića i K. Jirečeka, u kojoj je ova redakcija statuta nazvana »recensio C«: »Infra ante exordium Libri Statutorum miniata est effigies S. Blasii, Ragusinorum civitatis patroni, episcopi barbati, induti veste pontificali rubra et portantis in manu imaginem sculptam civitatis Ragusii.«

Isti pisci datiraju ovu redakciju C dubrovačkog statuta između god. 1430. (jer se u popisu kuga [»mortalitates«] u Dubrovniku na fol. 3 navodi kao posljednja kuga od 28. listopada 1430.) i god. 1437. (budući je u knjizi VI, cap. 25, zabilježeno na margini fol. 6° drugom rukom, da su ove konstitucije javno proglašene 14. veljače 1437.)¹⁾

Ovaj rukopis opisuje i I. Strohal u svojoj knjizi o statutima primorskih gradova i općina, te spominje također da je prvo slovo S uvoda »urešeno slikom sv. Vlaha«. On datira rukopis između

¹⁾ V. Bogišić - C. Jireček, *Liber Statutorum Civitatis Ragusii*, Zagreb 1904, str. L, LIII.

god. 1430. (zbog citiranog spomena kuge iz te godine) i god. 1440. (radi citiranog teksta pisma mletačkog dužda Francesca Foscarija od 30. kolovoza 1440., pisana drugom rukom).²⁾

U najnovijoj studiji o dubrovačkom statutu B. Stulli prihvaća ovo datiranje rukopisa redakcije C nazivajući ovu redakciju C₁ i ističući, da je ovaj glavni primjerak C₁ redakcije, napisan negdje između god. 1430—1440, postao glavni i autentični tekst Knjige statuta u državnoj kancelariji.³⁾

Minijatura sv. Vlaha u dubrovačkom statutu je u posljednje vrijeme dva puta objelodanjena i reproducirana u našoj naučnoj literaturi.

U svojoj knjizi o dubrovačkoj slikarskoj školi V. Đurić smatra, da je ova minijatura najljepši primjerak slikarstva Ugrinovićevog kruga. On donosi njen detaljni opis, reproducira je kao djelo nepoznatog slikara, ali ističe u tekstu, da »visoka umetnička vrednost i specifičnost spoja vizantinizama i gotike u stilu ove minijature navodi na pomisao da je njen nepoznati slikar bio vrlo blizak stvaralaštvu majstora Đivana Ugrinovića, čak možda da je njen slikar bio sam Ugrinović«. On naglašava, da se datiranje minijature u vrijeme između 1430. i 1437. god. slaže sa vremenom kad je Ugrinović slikao poliptih za Koločep, te navodi, da je slika sv. Vlaha na ovoj minijaturi prvi sačuvani primjer ovog ikonografskog tipa u dubrovačkom slikarstvu.⁴⁾

U katalogu »Minijatura u Jugoslaviji«, izdanom povodom izložbe u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu u proljeću 1964. god, reproducira se također naša minijatura, a u tekstu V. Foretić spominje, da je na inicijalu S na f. 5. našega rukopisa prikazano prijestolje na kojemu sjedi sv. Vlaho, zaštitnik Dubrovnika, sa modelom grada u lijevoj ruci. Ne ulazeći u stilske analize i pripisivanja pisac jedino ističe, da je ova redakcija dubrovačkog statuta nastala u prvoj polovini XV st.⁵⁾

Svi ovi do sada navedeni pisci koji su obrađivali ovaj rukopis sa pravnog, historijskog ili umjetničkog stanovišta, nisu bili zapazili u samom slovu S (na kome je lik sv. Vlaha) sitno pisani tekst koji glasi:⁶⁾

IOANES PINXIT

Ovaj tekst u stvari je signatura autora minijature i potvrđuje nam bez ikakove sumnje, da je ovu dragocjenu iluminaciju izradio dubrovački slikar Ivan Ugrinović. Pronađena par godina nakon

²⁾ I. Strohal, Statuti primorskih gradova i općina, Zagreb 1911, str. 67, 68.

³⁾ B. Stulli, Prilozi pitanju o redakcijama statuta grada Dubrovnika, Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku III, 1954, str. 111, 114 - 115.

⁴⁾ V. Đurić, Dubrovačka slikarska škola, Beograd 1963, str. 50 - 51.

⁵⁾ Minijatura u Jugoslaviji (katalog), Zagreb 1964, str. 310, br. 147.

⁶⁾ Zahvaljujem na pomoći pri čitanju ovoga teksta arhivisti Historijskog arhiva u Dubrovniku Z. Šundrići.

nalaza potpisa Blaža Jurjeva na poliptihu iz crkve sv. Jakova na Čiovu u Trogiru, koji je potvrdio raniju hipotetičnu rekonstrukciju Blaževe umjetničke ličnosti, ova signatura kojom se potvrđuje Đurićeva pretpostavka, od velikog je značenja za konačno određivanje ličnosti ovoga dubrovačkog slikara, a ujedno nam — pokazujući kako su se, makar rijetko, potpisivali i naši stari slikari prve polovine XV stoljeća — otvara nade i za nove, neslućene nalaze u budućnosti.

Ivan Ugrinović se spominje u Dubrovniku god. 1420, ali se tek 1428. god. spominju njegova prva djela, tako da imamo utisak kao da je ovaj slikar nekako preuzeo ulogu koju je u Dubrovniku imao do god. 1427. majstor Blaž Jurjev. Dok nam neki arhivski izvori govore o njegovim trgovačkim poslovima, kockanju, pa i svađama, drugi nam dokumenti sve do god. 1461. (kad je po svoj prilici umro) spominju njegove radove. Kao što je V. Đurić detaljno iznio, uglavnom na osnovu Kovačevih i Tadićevih dokumenata, a dopunjujući te podatke i nekim novim arhivskim nalazima, Ugrinović je u toku ovih triju desetljeća svoga djelovanja slikao poliptihe, ukrašavao štitove i škrinje, oslikavao crkvene barjake, bojadisao ponutrice crkava i stanova, ukrašavao krevete bogatih građana i čak oblagao limom likove na satu dubrovačkog gradskog tornja. Suradivao je sa mnogim drugim suvremenim majstorima, a najčešće sa istaknutim drvorezbarom Radosavom Vukčićem, nekadašnjim učenikom Blaža Jurjeva, koji mu je često na poliptisima izrađivao drvene skulpture i izrezbarene okvire.⁷⁾

Jedan se je jedini sačuvani rad povezivao s ovim slikarom. To je poliptih u crkvi sv. Antuna Opata na otoku Koločepu. Prvi je s Ugrinovićem ovaj poliptih povezao V. Lisičar god. 1932, na osnovu ugovora koji spominje narudžbu koločepskog kapelana don Živka i koločepskih građana Ponosa Živkovića i Perka Sematovića, koji su g. 1434. kod našeg slikara naručili »unam anconam«, ali bez naznake za koju crkvu otoka. Na glavnom srednjem polju toga poliptiha je prikazana Bogorodica s Djetetom na krilu koje se igra sa pticom. Iznad toga polja je po sredini Raspelo; a sa strana su arhanđeo i Bogorodica iz Navještenja. Na donjim pobočnim poljima su likovi sv. Petra (premazan), sv. Nikole, sv. Vlaha, sv. Ante Opata, sv. Ivana Krstitelja i sv. Pavla. Iznad tih figura je bilo šest naslikanih poprsja od kojih se sačuvao samo lik sv. Katarine.⁸⁾

Kako je u Koločepu pronađen samo ovaj poliptih iz crkvice sv. Antuna Opata, a u brojnim dokumentima iz dubrovačkog arhiva se za Koločep spominje samo ova narudžba, to je ovo povezivanje imalo svoju logiku. Lisičarevu su tezu prihvatili Lj. Karaman, F. Kesterčanek, mi sami i V. Đurić. On je svoje prihvaćanje detaljno obrazložio stilom, oblikom i cijenom poliptiha, ali je ostavio »sasvim

⁷⁾ V. Đurić, o. c., str. 38-48.

⁸⁾ V. Lisičar, Koločep nekad i sad, Dubrovnik 1932, str. 82-86.

teoretsku« mogućnost — budući u ugovoru iz god. 1434. nema opisa ni cijene — da bi koločepski poliptih bio mogao naslikati i neki Ugrinovičev suvremenik u Dubrovniku. U svom je tekstu dao i detaljnu analizu poliptiha upoređujući ga naročito sa djelima Paola i Lorenza Veneziana te djelima njihovih sljedbenika Caterina i Donata i ističući kao njegovu glavnu karakteristiku spoj bizantinizma i gotike.⁹⁾

Nalaz signature slikara Ivana (a u to je doba u Dubrovniku mogao to biti samo Ugrinović) na minijaturi statuta, novi je jaki dokaz i za Ugrinovičevo autorstvo koločepskog poliptiha. Isti spoj bizantinizma kroz prizmu zakašnjelog prihvaćanja stila mletačkog trecenta tj. slikarstva Paola i Lorenza Veneziana i njihovih spomenutih direktnih sljedbenika i nastavljača, koji vidimo u tipologiji likova i u načinu slikanja inkarnata sa maslinastim sjena- ma i rumenilom, i gotike, koja se izražava u linearnim igrama nabora i u karakterističnoj pomalo grotesknoj fizionomiji svetaca, koji se javlja na koločepskom poliptihu, jasan je i vidljiv na minijaturi sv. Vlaha. Dok sam lik dubrovačkog zaštitnika na našoj minijaturi pripada u svojoj osnovnoj tipologiji bizantiniziranom trecentu i jasno se povezuje sa baštinom Paola i Lorenza Veneziana, razigrane igre nabora svečeve žarkocrvene kazule i bijele albe, žive svečeve karakteristične oči i njegove ruke dugih prstiju kao i ornament koji izlazi iz kvadrata minijature govore jezikom gotike. Sjedeći lik sveca na minijaturi bi se — uspravljen — usko približio liku istoga dubrovačkog zaštitnika na koločepskom poliptihu, a poredbe bi se mogle nastaviti u prvom redu u vrlo srodnoj kolorističkoj gami sa dominacijom crvenog, plavog, zelenog, bijelog i zlata, pa u oblikovanju i u načinu osjenjivanja glave, obradbi nabora i drugim pojedinostima.

Nalazom signature majstora Ivana (Ugrinovića) na minijaturi dubrovačkog statuta je, prema tome, utvrđen autor ove umjetnine, dragocjene sa umjetničkog i značajne sa kulturno-historijskog staništa, a ujedno je dan novi dokaz u prilog pripadnosti Ugrinoviću koločepskog poliptiha, jednog od najznačajnijih djela starijeg dubrovačkog slikarstva.

⁹⁾ Lj. Karaman, Stari dubrovački slikari, Hrvatska revija XV, Zagreb 1943, str. 127; F. Kesterčanek, Dubrovnik (Slikarstvo), Hrvatska enciklopedija V, Zagreb 1945, str. 388; K. Prijatelj, Slike domaće škole XV stoljeća u Splitu, Split 1951, str. 20; Lj. Karaman, Pregled umjetnosti u Dalmaciji, Zagreb 1952, str. 69; K. Prijatelj, Dalmatinska slikarska škola, Mogućnosti II, 1, Split 1955, str. 52; V. Đurić o. c., str. 45.

CONTRIBUTION A LA CONNAISSANCE D'UGRINOVIĆ

KRUNO PRIJATELJ

Dans cette étude l'auteur publie la signature »IOANES PINXIT« qu'il a trouvée sur l'enluminure de la lettre »S«, avec la miniature de Saint Blaise — protecteur de Dubrovnik — sur le fol. 5 du livre manuscrit »Liber Statutorum Civitatis Ragusii« qui est conservé dans les archives d'Etat de Dubrovnik (ms. XXI-I, 9a), et donne le texte de la rédaction du statut de cette ville. Signature qui confirme définitivement qu'Ivan Ugrinović, peintre de Dubrovnik, est l'auteur de cette miniature. Ayant ainsi établi que cet artiste (qui travailla à Dubrovnik entre 1420 et 1461 et, dans son style, unit aux éléments gothiques les dominantes des formes tardives du trecento vénitien) est l'auteur de cette miniature, on obtient — grâce à de très intimes ressemblances de style — un nouvel argument en faveur du rapprochement du polyptyque de l'église de St-Antoine Abbé (située dans l'île dalmate de Koločep) avec l'oeuvre de ce peintre. Ce polyptyque avait déjà été attribué à Ugrinović, un contrat d'archives de Dubrovnik, daté de 1434, mentionnant la commande d'un polyptyque faite à ce maître par le chapelain de Koločep.

19. I. Ugrinović, Inicijal u knjizi dubrovačkog statuta